

KLEIO

UIT DE INHOUD:

- 1 Mededelingen, bestuur en commissies
- 2 Het Amsterdamse experiment
- 3 Didactica
- 4 Polemica
- 5 Tijdschriftenkroniek

VERENIGING VAN GESCHIEDENISLERAREN IN NEDERLAND (V.G.N.)

BESTUUR

DRS. N. J. MAARSEN, *voorzitter*; H. Ravesteijnplein 89, Rijswijk, tel. 070-98 54 02
H. DE RUYTER, *1e secretaris*; Kon. Wilhelminalaan 22, Leidschendam,
tel. 01761-36 57

MR. DR. M. B. VAN DER HOEVEN, *2e secretaris*; L. Heynrickstraat 26h, Amersfoort,
tel. 03490-1 72 80

W. PABST, *penningmeester*; Bovenkruierlaan 17, Rotterdam 12, tel. 010-18 48 84,
postrekening 128701 t.n.v. de penningmeester van de V.G.N., Rotterdam

ZR. DRS. A. J. M. ALKEMADE, Rotterdam

DRS. P. P. J. VAN CASPEL, Drachten

DR. F. DROST, Arnhem

DR. P. A. M. GEURTS O.F.M., Leiden

DR. B. A. VERMASEREN, belast met de buitenlandse betrekkingen;
Willem III laan 36, Breda

CONTRIBUTIE

f 20,— per kalenderjaar, het abonnement op 'Kleio' inbegrepen

LEDENADMINISTRATIE

De ledenadministratie berust bij MR. DR. M. B. VAN DER HOEVEN, L. Heynrick-
straat 26h, Amersfoort, tel. 03490-1 72 80. Aangiften en afschrijvingen aan dit
adres. Bij aangifte wordt dringend verzocht mee te delen: naam, voorletters,
eventueel titel, bevoegdheid, huisadres, telefoon- en netnummer, adres van school
van hoofdbetrekking

COMMISSIES

COMMISSIE - DIDACTIEK

Leden: DRS. P. P. J. VAN CASPEL, Van Haersmaplein 11, Drachten

COMMISSIE POSTACADEMIALE VORMING

Leden: DRS. H. J. NANNEN, *voorzitter*; DRS. G. VAN ROON, *vice-voorzitter*
Secretaresse: MEJ. DRS. J. G. BERFELO, Ottoburgstraat 43, Rijswijk,
tel. 070-11 82 29

Penningmeesteresse: MEJ. DRS. F. H. ABAS, postrekening 527314 t.n.v. penning-
meesteresse Commissie Postacademiale Vorming van de V.G.N., 's-Gravenhage

COMMISSIE - PUBLICITEIT

Leden: DR. F. DROST

Secretaris: K. ZELDENRUST, Heydaalweg 8, Eindhoven, tel. 04900-6 51 40

KLEIO

Orgaan van de Vereniging van Geschiedenisleraren in Nederland (V.G.N.)

Redactie: Leden: DR. P. A. M. GEURTS; DRS. H. J. NANNEN; DR. D. J. ROORDA;
G. WIJLING

Secretaris: DRS. A. C. H. J. VAN NOORT, Oranjelaan 101, Lisse, tel. 02530-45 27

Secretaris Raad van Beheer Kleio-Didactica: G. WIJLING, Oranjeplein 8,
Haarlem, tel. 02500-1 34 05

Abonnement voor leden gratis; voor niet-leden f 15,— per kalenderjaar, opgave
aan MR. DR. M. B. VAN DER HOEVEN, L. Heynrickstraat 26h, Amersfoort,
tel. 03490-1 72 80

Kleio wordt uitgegeven door de V.G.N. in samenwerking met de Stichting
Onderwijs Oriëntatie, gevormd door de uitgevers J. M. Meulenhoff - J. Muusses -
P. Noordhoff - Nijgh & Van Ditmar - Spruyt, Van Mantgem & De Does -
W. J. Thieme

KLEIO

*Tijdschrift van de Vereniging van Geschiedenisleraren in Nederland
(V.G.N.)*

ZEVENDE JAARGANG - NUMMER 4 - APRIL 1966

MEDEDELINGEN BESTUUR EN COMMISSIES

Verslag van de vergadering van het Dagelijks Bestuur van de V. G. N. en enige uitgevers op 12 januari 1966 te Hilversum.

Aanwezig waren de uitgevers: Dekker & van de Vegt (K. W. J. van Rossum) - Malmberg (mr. F. Cuppen) - Meulenhoff (R. Visser) - Muusses (H. Driessen) - Noordhoff (drs. F. C. Noordhoff en mr. J. Kist) - Tjeenk Willink (W. E. J. Tjeenk Willink) - Versluys (H. M. A. Bakker en J. Bieshoven).

En van de V. G. N.: drs. N. J. Maarsen - H. de Ruyter - dr. M. B. van der Hoeven.

Van der Hoeven zet op verzoek van de voorzitter V. G. N. het standpunt der leraren uiteen. Er is vrij plotseling een nieuw examenprogramma verschenen en deze nieuwe regeling voorziet in het gebruik van capita selecta. De vrees is gewettigd dat er een stroom van capita gaat verschijnen, waarbij doublures te verwachten zijn, terwijl uitgaven, die minder rendabel lijken, maar meer uit geschiedkundig oogpunt van belang zijn, niet aan bod komen. Het is gewenst dat er een uitgebreide serie verschijnt, gevarieerd van stof, tijdperk en moeilijkheid. Is het een te hoog ideaal te streven naar één serie van alle uitgevers gemeenschappelijk, zodat ook de bijzondere capita een kans krijgen?

De heer Cuppen dankt zeer hartelijk voor de uitnodiging; hij spreekt van een historische vergadering en prijst het initiatief van de V. G. N. Hij onderkent het idealisme van de heer van der Hoeven en heeft daar alle lof voor. Maar - concurrerende uitgaven zullen ons tenslotte leren wat het beste is. Dit realisme van de uitgevers wordt in laatste instantie ook gedragen door idealisme.

De heer Visser valt de heer Cuppen bij; hij voegt er aan toe dat bijzondere capita ook bij vrije concurrentie wel zullen komen wanneer het de V. G. N. lukt om de docenten daarvoor open te stellen. Voorts moet z. i. ook bedacht dat bij geschiedenisonderwijs levensbeschouwing een rol speelt en een onderwerp dus meer dan één behandeling kan krijgen zonder een doublure te vormen.

Van der Hoeven stelt daartegenover zich bewust te zijn dat het ideale caput niet bestaat. Zonder naar een academische volmaaktheid te streven moet een caput niettemin veelal bronnen bevatten en enkele boeken noemen voor eventuele verdere studie. Een caput moet, meer nog dan kennis, historisch besef bijbrengen.

De heer Visser, sprekende over de veelal weinig markante recensies van leerboeken in het algemeen, stelt voor te komen tot commissoriaal recenseren van capita en leermethoden. De leraren, die er zich mee belasten, moeten normen opstellen voor de capita en vervolgens haarscherpe beoordelingen schrijven. Dit standpunt vindt bij de overige uitgevers bijval.

Van der Hoeven haakt hierop in; waarom het risico van zo'n scherpe en dus mogelijk ook vernietigende recensie lopen en duizenden guldens schade lijden? Waarom dan niet de capita laten beoordelen vóór ze verschijnen? Waarom dan geen samenwerking vooraf? De V. G. N. is bereid haar medewerking te verlenen voor een beoordeling vooraf.

De heer Maarsen pleit voor een wisselende samenstelling van een groep recensenten. In Kleio zal een serie onderwerpen opgenomen worden die naar zijn mening als capita geschikt zijn, terwijl eveneens richtlijnen voor de capita zullen worden gepubliceerd.

Na wederzijdse dankwoorden gaat de vergadering uiteen zonder nadere resoluties, maar met sterk gegroeid begrip voor elkaars functie. In een later stadium kan altijd verder gesproken worden.

Amersfoort, februari 1966

Dr. M. B. v. d. Hoeven

HET AMSTERDAMSE EXPERIMENT

De Amsterdamse Stedelijke Universiteit heeft in samenwerking met de Commissie Postacademiale Vorming van geschiedenisleraren (V. G. N.) twee werkcolleges voor geschiedenisleraren georganiseerd. Daartoe was zij in staat gesteld door een subsidie van het ministerie van Onderwijs en Wetenschappen.

Op 18 februari 1965 begon de collegereeks voor Aziatische geschiedenis in het Tropeninstituut te Amsterdam met 16 enthousiaste leraren (geen enkele lerares.) onder leiding van de professoren Wertheim (Z. O. Azië), Zürcher (het Verre Oosten) en Schuman (Nabije en Midden Oosten). De colleges werden Vrijdagsavonds van 8-10 uur en Zaterdags van 10-12 en van 1-3 uur gehouden. Van tevoren was een lijst met enige litteratuur aan de deelnemers toegezonden, welke vóór het begin van de colleges bestudeerd moest zijn.

Op 4 weekeinden vonden deze colleges plaats, waarbij deelnemers de meest gebruikte schoolboeken bespraken, voorzover de stof betrekking had op de onder-

werpen van de colleges. Verder ging een lijst rond met suggesties voor scriptie-
onderwerpen, vergezeld van de te bestuderen literatuur. Iedere deelnemer kon
hieruit een onderwerp kiezen in overleg met de betrokken hoogleraar.

De colleges worden eind september weer hervat. In de tussenliggende periode
kunnen dan de scriptie-onderwerpen in nauw contact met de hoogleraar worden
bewerkt.

Op 5 maart j. l. startte de tweede reeks colleges over de geschiedenis van de
20e eeuw onder leiding van prof. Dr. F. de Jong Edz. en zijn stafmedewerkers
van het Documentatiecentrum voor Nieuwste Geschiedenis Dr. E. E. G. Vermeu-
len en Drs. L. C. Biegel.

Van deze gelegenheid werd gebruik gemaakt om de beide collegereeksen offi-
cieel te openen. De plechtigheid vond plaats in het Documentatiecentrum
Nieuwste Geschiedenis, op de O. Z. Burgwal. Daar spraken, behalve Prof. Dr.
W. F. Wertheim, als voorzitter van de Commissie P. A. O. van de Universiteit
van Amsterdam, Dr. J. B. Drewes, als vertegenwoordiger van het Ministerie
van O. en W., Dr. J. L. P. Brants, namens het college van inspecteurs bij het
V. H. M. O. en Drs. G. van Roon, als (de juist in functie getreden) voorzitter
van de Commissie Postacademiale Vorming voor geschiedenisleraren (V. G. N.)
De redactie is zo gelukkig de tekst van alle toespraken te kunnen publiceren,
waardoor men een goed inzicht verkrijgt in problemen én mogelijkheden van
postacademiale werkcolleges. Over de colleges betreffende de nieuwste geschie-
denis valt nog weinig bijzonderheden te melden, daar deze net waren begonnen,
toen deze inleiding geschreven werd.

Dat is wél mogelijk aangaande de collegereeks over Aziatische geschiedenis.
Niet alleen de nieuwe-perspectieven-openende colleges, maar ook de discussies
waren voor ons deelnemers zéér belangrijk. Wij hebben veel geleerd en vonden
de onderbreking tot het najaar eigenlijk wel jammer, al was deze noodzakelijk.
We kunnen nu al gerust zeggen dat het experiment tot nu volkomen geslaagd is.
Wij beseffen echter dat de arbeid voor zo'n collegereeks héél veel, téveel
vraagt van de hoogleraren om dit in de toekomst in deze intensiteit vol te hou-
den. Alleen door uitbreiding van het aantal universitaire docenten schijnt een
dergelijk project in de toekomst mogelijk; misschien zal dit een aparte univer-
sitaire organisatie ter hand moeten nemen.

Wij zijn dankbaar dit experiment te mogen meemaken. Onze lof en dank gaat
dan ook uit naar de Heren Professoren, naar het Ministerie van O. en W. en
daarnaast ook naar Mevr. Dr. A. C. Muntjewerf, die als secretaresse en bege-
leidster voor de meest onverwachte situaties altijd weer een oplossing wist te
vinden.

H. J. Nannen.

* * * * *

Het is mij een groot voorrecht, U allen welkom te heten bij deze officiële
opening van de twee postacademiale cursussen voor geschiedenisleraren, die in

de loop van het kalenderjaar 1966 worden verzorgd door de Universiteit van Amsterdam.

In 1959 had ik het genoegen, als toenmalig voorzitter van het Verbond van Wetenschappelijke Onderzoekers, het vraagstuk van het Voortgezet Hoger Onderwijs als een belangrijk probleem aan de orde te stellen.

In een kort voorwoord tot een nog steeds aktueel artikel van Prof. Dr. G. C. Heringa in het maandblad Wetenschap en Samenleving *) haalde ik de volgende woorden aan van de Leidse Hoogleraar Prof. Dr. E. M. Uhlenbeck: "Het is n. l. bepaald onverantwoord dat zij die eenmaal met goed gevolg een examen hebben afgelegd, daarmee een bewijs van geschiktheid ontvangen geldig voor de rest van hun leven."

Heringa's artikel bracht een uitvoerige discussie aan de gang, die leidde tot het opstellen door het Verbond van Wetenschappelijke Onderzoekers van een belangrijk rapport over het Postacademisch Onderwijs dat in ons land veel aandacht heeft getrokken. **) Nu, zes jaar, sinds Heringa, op mijn verzoek, de knuppel wierp in het trotse pauwenhok van het Nederlands Onderwijs, kan ik met vreugde constateren, dat de noodzaak, om het postacademisch onderwijs tot een integrerend onderdeel van ons onderwijssysteem uit te bouwen, ook van officiële zijde volledig wordt onderschreven. Dit blijkt uit de steun, die de door de Senaat van onze Universiteit ingestelde Senaatscommissie voor Postacademisch Onderwijs, waarvan ik het genoegen heb voorzitter te zijn, van het Presidium van de Universiteit bij de organisatie van deze twee cursussen heeft ondervonden; het blijkt ook uit de steun, in materiële en in morele zin, die wij genieten van de zijde van het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen, hier vertegenwoordigd door Dr. J. B. Drewes die ik hier gaarne welkom heet, wetende dat hij zich met moeite voor deze gelegenheid heeft kunnen vrij maken, en die straks na mij het woord zal voeren; het blijkt eveneens uit de medewerking die wij mochten ontvangen van het College van Inspecteurs bij het V. H. M. O., zoals deze ook spreekt uit de aanwezigheid hier van Dr. J. L. P. Brants, die zich eveneens bereid heeft verklaard enige woorden tot U te spreken. De organisatoren zijn zich ten volle bewust, dat zij zich met deze twee cursussen hebben begeven op het terrein van het experiment.

Tal van instanties en verenigingen hebben, in de afgelopen jaren, cursussen georganiseerd die zich ten doel stellen, de deelnemers op de hoogte te stellen van de nieuwste ontwikkelingen op het gebied van hun wetenschap. Ook de Universiteiten zijn bij het organiseren van zulke cursussen niet afzijdig gebleven.

*) G. C. Heringa, 'De behoefte aan een Universiteit voor Voortgezet Hoger Onderwijs', W. en S., Jg. 13, Okt. '59, pag. 97 e. v.

**) 'Rapport Postacademisch Onderwijs', speciaal nummer W. en S., Jg. 18, April/Mei '64.

Maar onze Senaatscommissie stelt zich bij postacademiaal onderwijs iets anders voor; zij is niet tevreden met het organiseren van lezingen, waarbij de toehoorders vrij zijn om, naar het hun uitkomt, aan de op de lezing volgende discussie deel te nemen dan wel de stof passief op zich in te laten werken. Wij hebben van de aanvang af gestreefd naar het zoeken van een meer intensieve vorm van postacademiaal onderwijs, waarbij de deelnemers meer actief betrokken zouden zijn en inderdaad een aanvullende scholing zouden ontvangen.

Dit doel, waarmee, naar ik meen, ook het Ministerie instemt, stelt aan de organisatoren van een cursus bijzondere eisen. Allereerst wordt hiermee het aantal deelnemers aan een cursus beperkt. In de tweede plaats kan het doel slechts worden bereikt door een bepaalde cursus, qua onderwerp, vrij sterk te specialiseren. In de derde plaats moet van de deelnemers een zekere voorbereiding, door litteratuurstudie, worden geëist en wordt van hen een actieve prestatie - een scriptie, of een hoeveelheid praktisch werk - verlangd. En in de vierde plaats - zeker niet het minst belangrijke! - moet worden gestreefd naar een tijdschema, dat niet te zeer in conflict komt met de regelmatige taakuitoefening van de cursisten - daarom juist was in dit bijzondere geval van een cursus voor leraren de medewerking van de Inspectie Gymnasiaal en Middelbaar Onderwijs zo essentieel.

Wat deze twee speciale cursussen aangaat - ook deze dragen volledig het karakter van een experiment: voor de organisatoren, voor de docenten, voor de autoriteiten, en niet te vergeten voor de cursisten zelf. Wij konden echter bij dit experiment in sterke mate steunen op de jarenlange ervaring van de Vereniging voor Geschiedenisleraren in Nederland, die met haar welbekende cursussen reeds grote successen heeft bereikt. Het was daarom van het grootste belang voor onze Universiteit, dat wij deze cursussen hebben kunnen opzetten in nauw overleg en samenwerking met de Commissie Postacademiale Vorming van de V. G. N. Ook deze Commissie achtte onze proef met intensieve nascholingscursussen van grote betekenis, en de heren Nannen en Van Roon hebben niet alleen bij het voorbereidende werk ons voortdurend van advies gediend en ook overigens alle medewerking verleend, maar zij tonen ook thans, nu de cursussen op gang komen, hun actieve belangstelling - en dat, naar wij met vreugde hebben kunnen constateren, zeker niet alleen door hun aanwezigheid bij deze officiële opening.

Op het moment, dat deze officiële opening plaatsvindt, is de cursus moderne Aziatische geschiedenis reeds enige weken aan de gang, en ik ben als een der leiders van die cursus getroffen door het peil van kennis en belangstelling dat door de deelnemers tot dusverre is getoond. Ik twijfel er niet aan, dat ook de gisteren begonnen tweede cursus, die voor de Nieuwste Geschiedenis, een even actieve participatie van de deelnemers zal te zien geven. Ik geloof, dat wij met de keuze van de twee themata enig geluk hebben gehad. Toen de twee cursussen reeds waren opgezet, bleek ons, dat het eindexamen geschiedenis aan het V. H. M. O. voortaan geconcentreerd zal worden op de 20e-eeuwse

geschiedenis, waarin ook Azië een in betekenis groeiende rol speelt. Tevens bleek, dat het nieuwe systeem van Capita Selecta de gelegenheid zal scheppen voor belangstellende leraren, om aan onderwerpen uit de Aziatische geschiedenis meer aandacht te besteden, dan in het kader van het huidige systeem mogelijk was.

Deze experimentele cursus zou dus wel eens het begin kunnen zijn van een veel meer omvattende taak van ons wetenschappelijk onderwijs om geschiedenisleraren te scholen voor hun nieuwe taak. Het lijkt mij voor de hand liggend, dat in dat geval de activiteit op dit punt niet tot de Universiteit van Amsterdam beperkt zal kunnen blijven. Reeds thans hebben wij het voorrecht, een Leidse hoogleraar, Prof. Dr. E. Zürcher, tot een der voornaamste docenten in de cursus Aziatische geschiedenis te mogen rekenen.

Zonder samenwerking tussen universiteiten zal intussen het Voortgezet Hoger Onderwijs - term van Heringa, die ik gelukkiger vind dan postacademiaal - niet kunnen uitgroeien. Bij de voorbereiding van deze twee cursussen is reeds gebleken, hoeveel zij eisen van de werkkraft van de docentenstaf. Op grond van mijn ervaring tot dusver kan ik reeds vaststellen, dat de taak voor een reeds volledig bezette hoogleraar en zijn staf op den duur te zwaar wordt.

Juist op het gebied van Aziatische geschiedenis is overigens samenwerking tussen onze universiteiten nodiger dan waar ook. Het aantal werkelijke deskundigen op het gebied der moderne Aziatische geschiedenis is in ons land gering. Deze cursus zal er misschien toe kunnen bijdragen, een groter contingent van deskundigen te vormen. Ik denk daarbij in de eerste plaats aan de deelnemers aan de Aziatische cursus. Maar ik denk ook op langere termijn. Pas wanneer het onderwijs in de moderne Aziatische geschiedenis het V. H. M. O. zal hebben bereikt, zal een groter aantal toekomstige historici zich tot dit onderdeel - de Aziatische geschiedenis - aangetrokken voelen. Het aantal studenten in de geschiedenis, dat zich in deze richting specialiseert, is tot dusver nog miniem. In zekere zin, mijne heren cursisten, heeft U hier een primeur. Wat U, deelnemers aan de Aziatische cursus, hier ontvangt, is niet een nascholing om U op het peil te brengen van afgestudeerde historici, maar een voorscholing, die misschien als model kan dienen voor wat het normaal universitair onderwijs straks gaat worden. Het is dus eerder pre-academiaal dan postacademiaal onderwijs.

Ik hoop, dat de overige aanwezigen - en met name mijn gastheren van het Documentatiecentrum voor Nieuwste Geschiedenis - mij niet kwalijk zullen nemen dat het Aziatisch bloed even kroop, waar het niet gaan mocht, en dat ik minder aandacht in mijn woorden besteedde aan het terrein, dat, ook blijkens het aantal deelnemers aan Uw cursus, algemeen geacht en geaccepteerd is, en even het felle voetlicht liet vallen op de Aziatische geschiedenis - die Assepoester onder de kinderen van Clio.

Ik verklaar de twee cursussen voor officieel geopend, en geef graag het woord aan Dr. Drewes, raadsadviseur in Algemene Dienst bij het Ministerie van Onder-

* * * * *

Dames en Heren !

In de veelheid van het gebeuren is alles wat heeft plaats gevonden een historische (d. w. z. verleden) gebeurtenis. Of het ook een historische gebeurtenis in de betekenis van historisch relevante gebeurtenis is, blijkt dikwijls niet terstond en valt veelal ook in het geheel niet te zeggen.

Op het congres van Amerikaanse deskundigen die zich hebben beziggehouden met de psychologie van de presidentenmoordenaars zijn misschien heel wat uiterst relevante historische feiten opgegraven, die de wetenschap tot nog toe niet had herkend, mogelijkcrwijze ook nimmer als zodanig zal erkennen. Toen het paard van Schimmelpenninck vlak voor de belangrijke stemming over de leerplichtwet struikelde en de berijder zodanig geblesseerd werd dat hij niet aan die stemming kon deelnemen, kon niemand op dat moment bevroeden, dat de leerplichtwet het daardoor zou halen. Het toevallige feit achter het officiële, publieke, aan de orde zijnde, al of niet te verwachten feit, heeft dikwijls een invloed, die aan de speurzín van de historicus ontgaat. Wie meent alle gebeurtenissen op een aanwijsbare, naspeurbare, in ieder geval aanwezige keten van oorzaak en gevolg te kunnen terugleiden, zal, als hij over 50 jaar de geschiedenis van ons onderwijs gaat beschrijven, geen moeite hebben om duidelijk te maken, dat de postacademiale cursussen voor geschiedenisleraren niet anders dan op 5 maart 1966 aan de Universiteit van Amsterdam hadden kunnen beginnen. Ik heb, bij voorbaat, respect voor die historiografie.

Ik heb groter respect voor diegenen waarvan ik het gevoel heb dat zij, nu, geschiedenis maken, voor hen die op grond van hun inzicht en hun beslissingen iets nieuws toevoegen aan het bestaande. Dat nieuwe is de bereidheid van de Universiteit van Amsterdam om, ondanks de bijzonder zware taken die de universiteiten in onze samenleving hebben te vervullen, niet te schromen een nieuwe taak er bij aan te pakken. Een taak waarvan de organisatoren van deze postacademiale cursussen terecht menen, dat alleen de universiteit die kan vervullen. Mag ik, uit naam van de Staatssecretaris van Onderwijs en Wetenschappen, wie ook de zorg voor de postacademiale vorming van de leraren is toevertrouwd, de Commissie bijzonder danken voor dit initiatief. Ik hoop, dat uit een snelle toeneming van het aantal postacademiale cursussen aan deze Universiteit spoedig zal blijken, hoe relevant deze gebeurtenis is.

Dames en Heren deelnemers ! Misschien zit U een beetje op Uw historische stoel te draaien, omdat U hebt ervaren, dat Uw collega's voor wiskunde al enige jaren aan de Universiteiten cursussen in de moderne wiskunde ontvangen

en U nú pas aan de beurt bent. Wat het universitaire niveau en het gericht zijn op moderne onderwerpen betreft, is er inderdaad geen onderscheid tussen beide cursussen. Uw cursus wordt echter niet gegeven aan, maar door de Universiteit. Daarin ligt het grote verschil. De Universiteit van Amsterdam spreekt daarmee uit, dat scholing en nascholing niet meer gescheiden kunnen worden. Dat zij zich verantwoordelijk voelt voor de nascholing, evenzeer als voor de scholing. Ik verheug mij, met de organisatoren, in Uw belangstelling en prijs het onderwijs daarmee gelukkig. Mag ik U gelukwensen er mee, dat het de historici zijn, die gebroken hebben met de traditie, dat de Universiteit, buiten de universiteitsdagen, haar oud-alumni niet meer zou kennen.

Voor zover de cursisten dit nog niet zouden weten of vermoeden (een historicus is echter wel gewend tussen de regels door te lezen), wil ik hier graag met grote erkentelijkheid het werk van het bestuur van de Vereniging voor Geschiedenisleraren in Nederland vermelden. Uw bestuur verzet enorm veel werk voor U. Dat mag U van mij aannemen. Het werk van de heer Nannen, de afgetreden voorzitter, verdient hier een zeer eervolle vermelding.

M. d. V. ! Ik heb met grote erkentelijkheid Uw uitnodiging de opening van deze colleges bij te wonen, aangenomen. Ik hoop dat de resultaten van Uw eerste cursus U aanleiding zullen geven dit werk krachtig te bevorderen. Voor zover mij mogelijk is, zal ik U graag daarbij helpen.

J. B. Drewes

* * * * *

Mijnheer de Voorzitter van de Commissie P. A. O. van de Universiteit van Amsterdam,
Dames en Heren,

Op de in de zomer van het jaar 1965 in Denemarken gehouden studieconferentie over inhoud, vorm en desiderata van het geschiedenisonderwijs werden een aantal aanbevelingen geformuleerd, waarvan ik U er twee noem.

In de eerste plaats werd gesteld, dat de eigentijdse geschiedenis een onderdeel van het programma behoort te zijn op alle scholen voor voortgezet onderwijs. Een tweede belangrijke conclusie was, dat contemporaine geschiedenis samenvalt met wereldgeschiedenis, iets dat niet het geval hoeft te zijn met de geschiedenis in het verdere verleden. Dit samenvallen nu van contemporaine geschiedenis en wereldgeschiedenis maakt het noodzakelijk, dat toch tenminste enige onderdelen van de wereldgeschiedenis in het verdere verleden worden behandeld om zo een zekere basis te krijgen voor de behandeling van de contemporaine geschiedenis.

In verband met het hierboven gestelde, dat in de vroegere situatie van ons onderwijs zou betekenen een sterke vermeerdering van de leerstof, is uitgesproken,

dat een verantwoorde selectie van de leerstof zal moeten plaatsvinden, waarvoor weer nodig is een grote vrijheid van keuze voor de geschiedenisleraar. Het feit, dat het nieuwe leerplan en examenprogramma voor geschiedenis, zoals dat is vastgesteld voor onze scholen voor v. h. m. o., op genoemde conferentie van de Raad van Europa ten voorbeeld werden gesteld, mag toch wel als een aanwijzing gezien worden, dat wij met de vernieuwing van ons geschiedenisonderwijs op de goede weg zijn.

Er is inderdaad een grote vrijheid gekomen voor de leraar en er is ruimte geschapen voor de behandeling van de contemporaine geschiedenis.

Ongetwijfeld betekent deze vrijheid tevens een zwaardere verantwoordelijkheid voor de leraar. Een doorgaande bezinning op de doelstellingen van ons onderwijs en de middelen om dat doel te bereiken is dan ook van het grootste belang.

Bovendien zullen vele leraren bepaalde gebieden binnen hun vak, die vroeger niet zo sterk hun aandacht hadden, in hun onderwijs moeten gaan betrekken.

Het is daarom van grote importantie, dat er voor de leraren mogelijkheden geschapen worden kennis te nemen van de meest recente onderzoekingen en opvattingen. Met grote dankbaarheid vermeld ik hier de activiteiten van de Commissie P. A. -vorming van de Ver. van Geschiedenisleraren in Nederland, die op vele plaatsen colleges organiseert. Vanuit de praktijk weet ik hoeveel leraren dankbaar zijn voor de steun, die zo geboden wordt om te komen tot een verantwoord geschiedenisonderwijs.

Dat nu ook door een gelukkige samenwerking aan de Universiteit van Amsterdam een nieuw initiatief is geboren, dat grote verwachtingen wekt voor de toekomst, stemt mij tot grote vreugde.

Van harte spreek ik de wens uit, dat mede door deze cursussen niet alleen het nederlandse leerplan en examenprogramma, maar ook het nederlandse onderwijs een voorbeeld zal mogen worden.

Dr. J. L. P. Brants

* * * * *

Zeer geachte toehoorders,

Als nieuwe voorzitter van de Commissie Postacademiale Vorming der Vereniging van Geschiedenisleraren en mede namens het Bestuur der Vereniging sprekend wil ik in de eerste plaats uitspreken dat met de opening van deze beide cursussen voor geschiedenisleraren een reeds lang door Vereniging en Commissie gekoesterde wens in vervulling gaat. Aan de Universiteit van Amsterdam breng ik hulde, dat zij als eerste universiteit in Nederland deze cursussen heeft willen organiseren. Hier dient ook plaats te zijn voor erkentelijkheid, dat onze commissie bij de voorbereiding in zo ruime mate betrokken is geweest. Het is bijzonder gelukkig, dat op deze wijze een samenwerking van instanties tot stand

gekomen is, die zich sinds jaren deels op de vormgeving van het postacademiale onderwijs voorbereidden, deels hier vanuit de praktijk reeds toe overgegaan waren.

Toen bij Senaatsbesluit van 10 december 1962 door de Senaat van de Universiteit van Amsterdam een commissie voor postacademisch onderwijs werd ingesteld, was onze commissie na enkele proefcolleges in Leiden juist met het eerste cursusjaar van regionale collegedagen begonnen. De twaalf plaatsen, waar dit gebeurde, zijn er nu negentien en de ruim 200 deelnemers zijn er nu ruim 500. Daarnaast is er de jaarlijkse collegeconferentie, waarvan het aantal deelnemers inmiddels van 80 tot 180 gestegen is. Deze getallen bewijzen, dat er onder de geschiedenisleraren een toenemende behoefte aan bijscholing is. Het nieuwe leerplan en eindexamenprogramma zal deze ontwikkeling alleen nog maar versterken.

Van de zijde der geschiedenisleraren is er behoefte aan drieërlei bijscholing:

- 1e. omtrent nieuwe gezichtspunten bij de zgn. oude stof. Juist bij de behandeling van capita selecta, zoals die in het kader van het nieuwe eindexamenprogramma opgenomen zijn, zal men dieper op de stof dienen in te gaan, waarbij het van groot belang is, dat de leraren op de hoogte zijn van de nieuwste inzichten.
- 2e. Aan kennis omtrent de niet-europese gebieden, zowel wat de historische achtergrond als de moderne ontwikkelingen betreft. Op deze wijze zal men zich een werkelijk wereldbeeld kunnen vormen, waarvan het belang voor het onderwijs moeilijk te overschatten is.
- 3e. Is er behoefte aan een systematische voorlichting omtrent de historische achtergronden van het eigentijdse gebeuren; de hedendaagse geschiedenis. Zij sluit aan bij eigen ervaringen, die ze juist door ze in een kader te plaatsen, doorzichtig maakt en daarmee doceerbaar.

In de twee laatste behoeften nu voorzien deze cursussen. Ze bieden een uitstekende gelegenheid tot verdere studie. Dat het merendeel der deelnemers aan deze cursussen tot de geregelde deelnemers der postacademische collegedagen behoort, is een verdere illustratie voor het feit, dat er in het geschiedenisonderwijs van een verheugende ontwikkeling en van een opgaande lijn kan worden gesproken, een ontwikkeling, die zonder twijfel op de plaats van dit vak in onderwijs en samenleving een positieve invloed zal uitoefenen.

Deze cursussen zijn in verschillende opzichten een experiment. Het gehoor zal op het gebodene willen reageren. Discussie met de docenten, onderlinge gedachtenwisseling en werkcolleges zullen belangrijke onderdelen van het programma zijn. Ook de administratieve en organisatorische voorbereiding en begeleiding waren en zijn iets geheel nieuws. De hoogleraren en stafleden, die deze cursussen geven, ben ik bijzonder dankbaar, dat ze naast hun gewone werk hiervoor de tijd gevonden hebben; het departement voor de verleende subsidie; de inspectie voor de ondervonden medewerking; de deelnemers, dat ze het aangedurfd hebben, naast hun normale werktaak ook nog te gaan studeren, juister ge-

zegd: hun studie intensiever voort te zetten - afgestudeerd zijn is immers een verouderd begrip.

Dit alles is echter nog maar een begin. Steeds dient in het oog te worden gehouden, dat een interuniversitaire en gedecentraliseerde opzet op lange termijn dringend gewenst is. Dit brengt mij tot het noemen van twee belangrijke problemen, die zich momenteel voordoen: Hoe komt er in het universitaire bedrijf voldoende ruimte voor het organiseren en leiden van postacademiale cursussen en hoe komt er in het schooljaar voldoende ruimte voor het volgen van deze cursussen. Deze dienen als een onderdeel van het gewone werk en als in nauw verband met de lestaak staande te worden beschouwd.

Met de wens, dat deze cursussen een voorspoedig verloop mogen hebben, dat ze voor leiding en deelnemers veel zullen betekenen en dat ze het begin mogen zijn van een postacademiale vorming op grote schaal, moge ik eindigen. Ik dank U voor uw aandacht.

G. van Roon

POLEMICA

Bronnen van de geschiedenis

Naar aanleiding van de bespreking van de zes schooltelevisielessen "Bronnen van de geschiedenis" door collega Nannen (Kleio no. 2, 1966, jrg. 7, pag. 11 e. v.) wil ik graag een aanvullende verduidelijking geven. Deze verduidelijking geeft enige algemene informatie, heeft voorts betrekking op het doel en de uitwerking van genoemde lessen en wordt gegeven aan de hand van de voor de programma's samengestelde scripts en van het lerarenboekje. Een naschrift vormt het slot.

Algemeen:

De serie, die bestemd was voor groep III (u. l. o. en v. h. m. o. klas 1, 2 en 3) en groep IV (v. h. m. o. klas 4, 5 en 6 en middelbaar en hoger beroepsonderwijs), werd bij de samenstelling tot de verrijkende of aanvullende en tot de assisterende schooltelevisie gerekend.

De duur van een les was ongeveer 25 minuten.

De samenstelling van de lessen viel onder verantwoordelijkheid van de N. O. T., de presentatie en regie was in handen van de N. T. S.

Het bij deze lessen gepubliceerde lerarenboekje is uitverkocht.

Doel:

1. De leerlingen een blik te laten slaan in het magazijn, het laboratorium en

de werkkamer van de hedendaagse geschiedschrijver. Hoe deze door interpretatie van de verzamelde bronnen erachter probeert te komen hoe dat verleden nu écht geweest moet zijn. Dat de historicus soms tot een conclusie komt, die, omdat er andere bronnen ter beschikking kwamen, niet langer houdbaar is.

2. De leerlingen te laten zien dat, hoe dichterbij de eigen tijd, met uitzondering van de vroege middeleeuwen, des te gevarieerder het materiaal en groter de hoeveelheid wordt, die de geschiedschrijver ter beschikking staan.
3. Maar dat én voor de prehistoricus, die met weinig bronnen de vroegste tijd naspeurt én voor de historicus, die in een overvloed aan gegevens met de eigentijd worstelt, kritische zin noodzakelijk blijft.

Uitwerking.

In "De bodem als enige bron" werden hunebed, grafheuvel en urnenveld behandeld. Verteld werd hoe de prehistoricus aan de hand van -getoonde vondsten - uit en bij deze graven tot een conclusie tracht te komen. Maar dat zo'n conclusie hypothetisch is en morgen misschien voor een andere plaats moet maken. De les eindigde: "De hypothese blijft bij het werk van de prehistoricus een belangrijke plaats innemen. Als hij bij hunebed, grafheuvel of urnenveld steeds een grafmarkering tegenkomt: een ring van stenen, een palenkrans of een greppel, dan mag hij alleen veronderstellen dat de prehistorische mens bang geweest is dat de dode het graf zou verlaten. Hij mist de zekerheid dat zijn veronderstelling juist is, omdat de denkwereld van die mens een gesloten boek voor hem blijft en de bodem zijn enige bron."

De les "Romeinse sporen" liet zien dat, vergeleken met de vorige keer, het verhaal nu heel wat exacter kan zijn. Er is van een enorme vooruitgang sprake. We zijn dan ook in de historische tijd gearriveerd.

Met behulp van grote en kleine archeologische vondsten, van de Tabula Peutingeriana en de geschiedschrijver Tacitus werd aangetoond dat - al bestaat er geen absolute zekerheid - tijdens de regering van keizer Claudius op het kruispunt van de wegen Keulen-Boulogne en Xanten-Trier in de nederzetting Coriovallum (Heerlen) grote activiteit heerste, die met de bedrijvigheid langs de Rijn grens in nauw verband moet hebben gestaan.

"Een overgeleverd verhaal" heette de derde les. Geprobeerd is het verhaal van de moord op Bonifatius, dat wij uit de vitae kennen, door archeologen waar te laten maken. Dat vorig jaar bij opgravingen in de St. Maartenskerk te Dokkum - die op de plaats van de moord zou staan - resten van een houten kerkje en begravingen ouder dan de 12e eeuw gevonden werden, gaf deze les de nodige spanning en een actueel karakter.

Geconcludeerd werd dat dank zij archeologische vondsten het overgeleverde ver-

haal bezig was een waar verhaal te worden, maar dat de historicus die over ons land in + 750 wil schrijven beslist niet beter geïnformeerd blijkt dan hij die dat over Nederland in de Romeinse tijd wil doen.

De vierde les "Zegel en Portret" bracht de leerlingen weer 700 jaar verder en wel in de tijd van Filips de Goede.

De archeoloog, die in drie lessen een belangrijke rol speelde, is nu verdwenen. Hij moest zijn plaats afstaan aan de archivaris met zijn authentieke -soms gezegelde- documenten en aan de kunsthistoricus met zijn verhalende bronnen zoals miniaturen en portretten. Geschilderde portretten, die weer vergeleken konden worden met geschreven portretten die kroniekschrijvers nalieten. Maar de charters met fraaie zegels, het Remissorium Philippi met waardevolle miniaturen, de portretten van hertog Filips en vrouwe Isabella waren niet de enige bronnen.

Kerken, stadhuisen, wandtapijten, handschriften, en schilderijen uit die dagen vertellen ons alle iets uit die tijd.

De historicus heeft meer tot zijn beschikking dan bij één van de vorige lessen het geval was: de authentieke documenten lichten hem in over de bestuursorganisatie, de portretten tonen hem de vorsten over wie hij wil schrijven, de kunst laat hem de rijkdom zien waarover de kronieken kleurrijke verhalen vertellen. Het beeld dat wij zo van de tijd van Filips de Goede krijgen is dat van een tijd van welvaart en bloei.

Aan het slot moest de conclusie evenwel zijn dat het beeld eenzijdig is. Want de documenten, portretten, schilderijen, tapijten en gebouwen zwijgen over de gewone man en diens gewone leven van elke dag. Archieven, bibliotheken en musea in ons land kunnen de historicus er tot nu toe in het geheel niet of slechts gebrekkig over inlichten.

Met de vijfde les "Van dag tot dag" bezochten de leerlingen opnieuw het Algemeen Rijksarchief in Den Haag, waar niet alleen overheidsarchieven met documenten die in de vorige les getoond waren bewaard worden, maar ook de papieren van verschillende Nederlandse families.

De leerlingen kregen te zien hoe in het depot van het A. R. de 5280 nummers van het familie-archief Fagel keurig netjes gesorteerd op bijna 50 meter plank opgeborgen staan. Met behulp van een onlangs klaargekomen "Inventaris" van dit familie-archief werden een aantal brieven opgezocht van François Fagel de Jonge, die van 1766 - 1773 griffier van de Staten Generaal was.

Vervolgens werd aan de hand van allerlei bronnen het leven van François Fagel en zijn gezin gevolgd.

Gebruikt werden: uit het familie-archief: een reisjournaal, brieven, kasboeken; uit een overheidsarchief: de Resolutieboeken der Staten Generaal; een begravenisboek; krantenberichten; portretten; prenten van De la Fargue van Den Haag in de tweede helft 18e eeuw; de Statenzaal in het tegenwoordige ministerie van

Verkeer en Waterstaat, waar de griffiers van de Staten Generaal hun dagelijks werk verrichtten; Haags regentenhuis uit de 18e eeuw, thans kostuummuseum, dat ons met zijn salon, muziekkamer, linnenkamer, keuken en slaapkamer en alles wat daarin te zien is, op de hoogte brengt van het huiselijk leven van die dagen.

De conclusie aan het slot van deze les was dat, vergeleken met vorige programma's, het beeld dat de historicus van deze tijd krijgt completer is.

Het lijkt wel alsof de vele bronnen uit de 18e eeuw het hem mogelijk maken het leven van zo'n regentenfamilie van dag tot dag te volgen.

In "Beeld, band en plaat" kwam de moderne tijd aan bod. Als centrale figuur was voor deze les koningin Wilhelmina gekozen.

De historicus die over haar en haar tijd wil schrijven kan bronnen gebruiken, die al eerder getoond werden en die de leerlingen ook nu te zien kregen, zoals:

1. overgeleverde verhalen (o.m. Thijs Booy: De levensavond van Koningin Wilhelmina);
2. miniaturen en portretten (w.o. het schilderij van de schilder Westerik "De begrafenis van Koningin Wilhelmina", waarin hij de koningin in verschillende periodes van haar leven afgebeeld heeft);
3. authentieke documenten (o.a. de Acte van Abdicatie);
4. gebouwen (paleizen waar zij leefde).

Aangevuld met bronnen die nog niet eerder gebruikt konden worden:

5. geïllustreerde dag- en weekbladen (de eerste was de N. R. Crt. van 1 sept. 1880, de laatste de Volkskrant van 10 dec. 1962);
6. gedenkboeken (50 jaren, officieel gedenkboek 1948);
7. haar autobiografie.

Tenslotte werden de modernste bronnen die de historicus ter beschikking staan gedemonstreerd:

8. geluid- en beeldopnamen.

De leerlingen gingen mee naar het Geluidsarchief van de Rijksuniversiteit te Utrecht, waar ze twee opnamen te horen kregen. Een fragment uit een toespraak van Mussert uit 1934 en een deel van de bekende rede die koningin Wilhelmina op 9 sept. 1933 in het Olympisch Stadion te Amsterdam gehouden had.

Vóórdat een aantal beeldopnamen uit het archief van Polygoon en van de N. T. S. vertoond werden, werd uitgelegd dat, al wordt het beeld van de tijd door geluid- en beeldopname vollediger, de betrouwbaarheid van deze moderne bronnen betrekkelijk is. Het zijn verhalende bronnen, die kritisch gebruikt moeten worden. De lens van de camera ziet immers niet alles en richt zich slechts op datgene wat de cameraman belangrijk vindt. Bovendien worden op de montage-tafel hele stukken weggeknipt, die niet vertoond worden.

Ter verduidelijking van wat bedoeld werd, kwam hierna het werk, dat op een montagetafel gebeurt, op het beeldscherm. Hele stukken film werden weggeknipt en in een afvalmand gegooid.

Het beeldverhaal dat toen getoond werd, begon met een filmopname op 9 sept. 1933 in het Olympisch Stadion, waar de koningin de rede uitsprak, die ook in het Geluidsarchief te Utrecht ten gehore was gebracht. Verschillende beelden uit het leven van ons volk en dat van de koningin volgden. Het verhaal eindigde met haar begrafenis op 8 dec. 1962.

De conclusie bij "Beeld, band en plaat" luidde: als de historicus, die over de moderne tijd schrijft, niet scherp schift en kritisch kijkt, loopt hij gevaar óf in de massa materiaal ten onder te gaan óf door het filmbeeld de werkelijkheid niet meer te zien.

Naschrift.

Doel en uitwerking heb ik nogal uitvoerig weergegeven. Ik was het nl. op enkele punten met collega Nannen niet eens. Hij schrijft immers dat in de lessen 5 en 6 het doel ten dele of geheel uit het oog verloren werd. Vervolgens maakt hij de opmerking dat in "Beeld, band en plaat" een kritische beschouwing t. a. v. de bronnen ontbrak. En het bezoek aan het Geluidsarchief memoreert hij zelfs niet.

Graag geef ik toe dat de eerste lessen een ander karakter kregen dan de laatste drie. Door de veelheid aan materiaal is bij die laatste lessen de interpretatie niet uit de verf gekomen. Maar interpretatie was niet het enige doel.

C. M. H. Bosch

DIDACTICA

Organisatie Schoolreizen

Ik heb de gewoonte, met een aantal leerlingen een tocht naar België te maken. Onlangs werd mij gevraagd, een klein stukje over mijn ervaringen te schrijven, wat ik bij deze doe.

De kosten (die voor de baat uitgaan) bedragen die van één autobus, benevens ong. f 22. -- per leerling, verhoogd met de kosten per begeleider. In België rekent men op 1 begeleider per 15 leerlingen, zonder dat men erg precies is.

Niet altijd volg ik hetzelfde program, maar ik heb wel in de loop van de jaren een flinke routine gekregen, gedeeltelijk op de rugen der arme leerlingen verworven. Ik heb een ouderwets idee, dat de leerlingen liever véél zien dan dat zij lanterfant, en ondanks het feit, dat nieuwe klassen van oudere horen, dat ik probeer ze volledig af te matten, is de belangstelling ieder jaar weer even groot.

Ik vertrek uit Haarlem de eerste dag om 7 uur en ben dan om 11 à half twaalf

in Antwerpen. Met gymnasiumklassen bezoek ik daar het museum Plantijn. Vandaar naar Brussel, waar we enige markante plekjes bekijken. We gaan door naar Waterloo, en 's avonds naar de Grote Markt. De volgende dag bekijken we wat we de eerste dag nog niet hebben gezien, waarbij het Erasmushuis (met de unieke voorlichting van de conservator Vandenbranden) nooit, en de Nationale Tentoonstelling van Belgische geschiedenis - beide in Anderlecht - bijna nooit worden overgeslagen. Met mms-klassen ga ik dan naar het kasteel Gaasbeek en zo verder naar Gent. Collega's met hbs-b-klassen hebben in plaats van Plantijn en Gaasbeek het Museum van Natuurlijke Historie genomen. Aangezien al deze instellingen op sommige dagen sluiten, is de volgorde wisselend, maar om 12 uur de tweede dag zijn wij te Gent, Belfort met de Raadskelder (het nuttige met het aangename) en vervolgens natuurlijk de Sint-Baafskathedraal met het Lam Gods; daarna een rondwandeling door de stad (Vrijdagsmarkt, Graslei). 's Middags komen wij in Brugge. Ik neem altijd deze volgorde uit artistiek oogpunt: Brugge is een climax. De gewone rondwandeling, de Heilige Bloedkapel en de Madonna van Michel Angelo en het Memlinmuseum en tenslotte varen. Dit is psychologisch de juiste volgorde.

Men kan natuurlijk het Gruuthusemuseum bezoeken, dat ik overgeslagen heb (ik reserveer het voor het geval van regen), en verder zijn er nog allerlei kleinigheden die ik niet vertellen kan.

Logeren in Jeugdherbergen te Brussel en Brugge.

Hoe organiseert men het? Ik heb van de acht keer meestal alles zelf geregeld maar heb de laatste keren de bemiddeling van de Stichting voor schoolreizen gevraagd. Dan wordt het een en ander door het Ministerie te Brussel georganiseerd. Dan is de prijs voor logies (Brussel en Brugge) benevens voor enkele andere zaken f 12,50. Dat is heel wat minder dan mijn f 22. --. Maar dit is gezichtsbedrog: er komt bij een maaltijd, de entrees van andere dan staatsinstellingen (die men toch zelf moet aanvragen als men reductie wil hebben) en het varen in Brugge, benevens vier à vijf kopjes koffie, waarvoor ik de kinderen niet onverwachts wil laten opdraaien.

Als men de genoemde Stichting inschakelt, dan kan men een ontmoeting met een school vragen; dat klopt wel eens heel goed maar ook wel eens minder. Ik heb ook een keer een lezing aangehoord over de taalstrijd in België, voortreffelijk. Maar men is natuurlijk afhankelijk van de beschikbaarheid van de departementsambtenaren.

De reden van dit verslagje staat aan het begin. Ik kan mij voorstellen, dat collega's een andere regeling willen, bijv. naar Walenland. Men doe dat. Maar mocht iemand gedetailleerde inlichtingen wensen, dan ben ik beschikbaar; dan kan men alles vernemen van de cafés en dinergelegenheden tot de bedragen der fooien toe, alsmede de adressen waar men zich moet vervoegen voor 50 of 100% reductie op entreprijzen.

Dr. H. Bruch (Chr. Lyceum Haarlem)

Narcissenlaan 14, Heemstede. Tel. : 02500 - 8.28.10.

MEMORIAEL (deel 1 en deel 2)

door W. J. M. Boonekamp - F. A. Kraat - W. H. Mannesse

Uitgegeven door P. Noordhoff te Groningen.

Prijs per deel: f 17,50 ing., f 18,75 geb.

Ofschoon reeds langer dan een jaar geleden verschenen, wil ik toch nog graag proberen een recensie te geven van bovenvermeld boek.

In het voorwoord zeggen de schrijvers, dat zij meer dan tien jaar geleden materiaal, op drie verschillende scholen ontworpen, tot één boek samenvoegden, dat eerst gestencild, later in offsetdruk op deze scholen in gebruik werd genomen. Deze degelijke opzet, dit jarenlang toetsen aan de praktijk alvorens er mee in de openbaarheid te komen doet sympathiek aan en maant uw recensent tot bezonnenheid in zijn oordeelvelling.

Zo gauw vandaag aan de dag een nieuw leerboek voor het V. H. M. O. verschijnt, dienen we ons af te vragen wat de auteur of auteurs hiermee beogen, immers aan leerboeken is geen gebrek. Wat hebben in dit geval de schrijvers gewild? Het beste is henzelf aan het woord te laten. Ik citeer het voorwoord:

"Ons boek moest aan enige eisen voldoen; het mocht niet te beknopt zijn, want twee van ons gebruiken het ook als leesboek voor individueel onderwijs, zowel op een experimentele als een klassikale school, en ontwierpen dan ook materiaal voor zelfstandig werk aan deze cursus aangepast; bovendien verwierpen wij alle drie de loutere "geraamte"-historie, waarheen de schoolgeschiedenis al te vaak tendeert; het moest ook bruikbaar zijn voor normaal, klassikaal onderwijs, zij het voor docenten die durven kiezen uit een te veel; het moest, zover mogelijk, de huidige stand van het wetenschappelijk onderzoek weerspiegelen; het moest, tenslotte, naast de politieke ontwikkeling ook de geschiedenis van die cultuur-activiteiten geven, waarvan de kennis eerst een beschaving als totaliteit voor ons begrijpen openstelt.

Wereldgeschiedenis is deze geschiedenis slechts, in zoverre beschikbare tijd en aanwezig materiaal dat mogelijk maken. Bovendien, waar de Westeuropese beschaving bepalend heeft gewerkt en nog werkt op de andere hoge culturen, is aan haar ontwikkeling terecht de belangrijkste plaats ingeruimd. Historisch effect, geen waardeoordeel over cultuuridealen, is onze maatstaf geweest.

De illustraties, voornamelijk kunsthistorisch van aard, hebben wij, in geval vergelijken van tegenstellingen of verschillen mogelijk was, samengebracht in wat wij zelf een "prentenboek" noemen. Zulke prentenboeken bevinden zich op verschillende plaatsen in het boek. Niet kunstbeschouwing is ons doel, maar illustratie van ons betoog. Ook hier kunnen vragen de leerling tot zelfstandigheid prikkelen."

Na dit lange citaat kunnen er geen misverstanden meer ontstaan ten aanzien van de bedoeling der schrijvers.

Nu rijzen er drie vragen:

1. worden bovengenoemde opvattingen omtrent een geschiedenisboek voor het VHMO door velen gedeeld? Zo ja, dan zou dit boek een schot in de roos zijn als ook op de volgende twee vragen bevestigend geantwoord kan worden. Deze zijn:
2. was er geen enkel ander boek dat deze opvattingen weerspiegelde of waar althans mee kon worden gewerkt uitgaande van dezelfde principes?
3. zijn de schrijvers in hun opzet geslaagd?

Op de laatste vraag kan men zonder meer "ja" zeggen, zij het dan dat detail-critiek mogelijk blijft, waarover straks meer.

Bij de tweede vraag ligt het wat anders. Wie het boek doorbladert en hier en daar een hoofdstuk leest (de stijl is hier en daar bijzonder goed, duidelijk en begrijpelijk, bijzonder plezierig om te lezen is het hoofdstuk over de achtergronden van de geschiedenis van het eerste gedeelte van de 19de eeuw) vraagt zich steeds weer af, wat toch dat nieuwe is, dat oorspronkelijke, dat "anders zijn", wat een uitgave rechtvaardigt. Ik heb het nauwelijks kunnen vinden. Zeker, de geschiedenis moet steeds herschreven worden en dus moeten er ook van tijd tot tijd nieuwe schoolboekjes verschijnen, maar daar ging het de schrijvers in eerste instantie niet om. Zij wilden wat anders brengen.

Welke is mijn totaal-indruk?

Een bijzonder vlot geschreven geschiedverhaal van de oudste tijden tot heden, met in hoofdzaak politieke geschiedenis, maar tevens voldoende aandacht voor de economische, sociale en culturele verschijnselen. Kortom, een boek dat zeker verdiensten heeft, geschreven door mensen die hun vak kennen. Maar is dit alles iets nieuws?

Nogmaals ik geloof het niet, sterker nog: het is ergens een stap terug. Hoewel ik met de schrijvers van mening ben, dat loutere "geraamte"-historie verworpen dient te worden, geloof ik dat we het "bevlezen" van dit geraamte niet moeten doen met een veelheid van feiten en jaartallen, maar door middel van leesteksten, opdrachten, biografieën, etc. Hier ligt mijn fundamentele kritiek. Ik geloof niet in een boek dat en gebruikt kan worden voor individueel onderwijs en voor normaal klassikaal onderwijs, zij het voor docenten die durven kiezen uit een te veel. Een tweeslachtigheid waar ik huiverig voor ben. Maar het zij nogmaals gezegd: de schrijvers werken er al jaren mee.

Men moet durven kiezen. Persoonlijk heb ik het altijd bijzonder hinderlijk gevonden, verwarrend voor de leerlingen wanneer ik moest laten schrappen, te meer daar de leerlingen de neiging hebben toch alles te leren. Ze houden nu eenmaal van zekerheid. Bovendien begrijpen de leerlingen niet waarom het één wel gekend moet worden en het ander niet. In veel boeken wordt, om dit bezwaar op te heffen, tekst met kleine letters ingevoegd. De praktijk is evenwel, dat het onderscheiden van hoofd- en bijzaken, dat wat geleerd en dat wat alleen maar gelezen moet worden aan zeer subjectieve maatstaven gebonden is. Hoe vaak overkomt het ons niet, dat we een bepaalde tekst met kleine letters nu juist wel willen laten leren, terwijl elders passages voorkomen, gedrukt met

normale letters, die wij graag zouden willen overslaan.

Dit verschijnsel trof me ook weer in Memoriael. Mijn keuze zou, wanneer het ging om de verdeling in grote en kleine letters, vaak een heel andere zijn geweest. Een enkel voorbeeld; dat de Holsteinse kwestie met een kleine letter staat, ga ik mee accoord, maar de Anschluss had ik graag groot gezien. Waarom Locke en diens "Essay concerning human understanding" klein gedrukt is, maar A. Collins, A discourse of free-thinking, bij de grote letters voorkomt, begrijp ik niet. Waarom de Boerenoorlog helemaal met kleine letter?

Dit alles maakt voor mij het werken met een dergelijk boek moeilijk. Al dat schrappen, overslaan, onderstrepen, dit wel, dit niet, vind ik didactisch onjuist. De kleine lettertjes bieden te weinig houvast en dus blijven we zitten met een veel te uitvoerig boek, een soort "Riekwel" voor schoolgebruik en dat in een tijd dat het onderwijs toch al zo overladen is. Bovendien willen we wel anders dan alleen maar uit het boekje werken. Zelfstandig oorspronkelijke teksten bestuderen, het vertonen van dia's, tentoonstellings- en museumbezoek, films, grammofoonplaten: het kost alles tijd, maar we zouden het niet graag willen missen.

Blijft de eerste vraag over. Leggen we ons oor te luisteren bij collega's, lezen we de artikelen over geschiedenisdidactiek, bekijken we het succes van werkelijk nieuwe methodes en bovenal gaan we na wat onze leerlingen van ons vak en ons lesgeven denken, dan kunnen we toch niet anders concluderen, dan dat dit boek géén schot in de roos is.

Maar laat ik voorzichtig zijn en liever van "ik" en niet van "we" spreken. Ondanks het vele goede en sympathieke zou ik het nooit invoeren, waarbij als laatste argument moge gelden mijn principiële voorkeur voor de semi-concentrische methode.

Nog enkele opmerkingen:

In de eerste druk staan een paar onvolkomenheden, waarvan ik niet weet of die al gecorrigeerd zijn in de tweede. In de inhoudsopgave ontbreken de volgende onderverdelingen: De Griekse Middeleeuwen, De Induscultuur, De Indische beschaving, De cultuur van de Inca's, Het Begin van de hervorming, De Renaissance in de Nederlanden. De Tachtigjarige Oorlog begint op blz. 340 en niet op blz. 329.

De uitgever deelde me mee, dat de derde druk in die zin gewijzigd zal worden, dat het eerste deel gesplitst zal worden in drie afzonderlijke deeltjes. Dit lijkt me een grote verbetering, in verband met de hanteerbaarheid.

De jongste geschiedenis komt er wat bekaaid af. Zeker nu we een nieuw eind-examenreglement hebben. Het boek moet dus aan de nieuwe eisen worden aangepast. Ik vond b.v. over de 2de W.O. vier bladzijden normale druk, maar de 1ste W.O. krijgt zeven klein bedrukte bladzijden toegewezen. Over Maria Stuart vinden we anderhalve bladzijde kleine tekst, maar Churchill moet het met aanmerkelijk minder doen.

Tenslotte: ondanks mijn bezwaren, heb ik grote bewondering voor het werk,

wat hier is verzet en kan ik de schrijvers slechts toewensen dat vele collega's hun boek serieus zullen bekijken, want het verdient alle aandacht, temeer waar het ook zoveel goeds bevat.

Emmeloord, maart 1966.

W. J. Leber

* * * * *

Het nieuwe eindexamen.

Enthousiasme en verontwaardiging zijn de nieuwe eindexamenregeling voor de Geschiedenis in ruime mate ten deel gevallen. Een bijdrage in die verhitte discussie van pro en contra wil het onderstaande niet zijn, al zal mijn opinie erover wel duidelijk worden.

In de herfstvacantie '65 hebben tijdens een studieweekende de leraren Geschiedenis van onze school besloten om de lessen in de 4e klas HBS en MMS te gaan geven volgens het nieuwe leerplan. Behandeld zal worden de periode tussen Wener Congres en de Eerste Wereldoorlog. Afgesproken is dat hier strikt de hand aan zal worden gehouden. De omstreken "laatste halve eeuw" wordt dus gereserveerd voor de 5e klas, waarbij nog tijd genoeg resteert om, indien nodig, terug te grijpen naar 19e - eeuwse ontwikkelingen en gebeurtenissen. In dit studietriduüm hebben wij natuurlijk ook onze gedachten laten gaan over de bijzondere onderwerpen -minimaal 6, betrekking hebbend op de Geschiedenis van voor 1914- waarmee de eindexamenkandidaat vertrouwd moet zijn. Wij waren het erover eens, dat de grootste voorzichtigheid in deze experimentele fase in acht genomen moest worden. Voorlopig hebben wij het aantal bijzondere onderwerpen op 6 gefixeerd.

De volkomen vrijheid die de leraar in de keuze van zijn onderwerpen heeft, was voor ons een reden om ook de leerling in die vrijheid te laten delen. Afhankelijk van het schooltype -men denke aan de totaal verschillende plaats van de Geschiedenis op HBS-B en MMS- moet de leerling één of meer onderwerpen zelf kiezen. De leraar bepaalt het maximum. Vooruitlopend kan ik nu al zeggen, dat de leerling deze vrijheid als een kostbaar goed weet te waarderen. Bij eigen keus door de leerling van één onderwerp resten nog 5 bijzondere onderwerpen waarvoor de docent moet zorgen. Waar is de leraar te vinden, die 5 onderwerpen goed kan behandelen in de hem schaars toegewezen uren? Wij menen dat geen leraar daartoe in staat is, tenzij hij alle onderwerpen kiest uit de 19e eeuw, hetgeen duidelijk in strijd is met de intentie van het nieuwe KB. Het alternatief is: de leerling zal zelf aan de slag moeten gaan. Op ons Lyceum hebben een paar leraren een tweetal artikelen geschreven (De Industriële Revolutie, Het Modern Imperialisme), die in stencil worden uitgedeeld. Het stencil wordt thuis geleerd en in de klas wordt er hooguit één les aan besteed. Het is de bedoeling gaandeweg een collectie stencils aan te leggen om het aantal bijzondere

onderwerpen te vergroten of, mocht dat een overbelasting betekenen, de leerling een grotere vrijheid te geven in de keuze van de bijzondere onderwerpen. Naast stencils kan men een boek gebruiken dat bijzondere onderwerpen geeft (Fasen en facetten, Onze wereld) of een "traditioneel" schoolboek waar 19e-eeuwse onderwerpen uitgelicht kunnen worden. Mogelijkheden tot combinatie te over. Met de uitwerking van deze plannen heb ik medio november j. l. een begin gemaakt en wat hier volgt zijn persoonlijke ervaringen en strikt persoonlijke meningen, die ik gaarne ter discussie stel.

In mijn beide 4 MMS klassen ben ik met deze aanpak begonnen. De verheugde gezichten van de meisjes bij de mededeling dat er een eeuw zou afvallen, betrokken, toen zij gewaar werden dat in plaats daarvan een zestal bijzondere onderwerpen bestudeerd moest worden. De stemming steeg weer, toen hun duidelijk werd dat zij er zelf 2 mochten uitkiezen. Het vak Geschiedenis op de MMS in aanmerking genomen, meen ik deze eis zeker te mogen stellen; 2 boeken lezen is beslist niet te veel gevegd. Binnen twee weken moesten zij een onderwerp opgeven en daarbij de titels van boeken voegen, die zij in de school- of plaatselijke bibliotheek hierover gevonden hadden. Vóór het verstrijken van deze termijn kwamen er al wat suggesties los en het viel mij op, dat bij verscheidene van deze MMS-meisjes historische interesse leefde waar ik geen flauw benul van had. Enkele voorbeelden van gekozen onderwerpen: Alexander de Grote, Caesar, de Azteken, de Ontdekkingen, Willem van Oranje, de Verlichting, Karl Marx, Theodor Herzl. Ik hoor zeggen: Allemaal heel aardig, maar zo'n onderwerp komt in een historisch vacuum te hangen. Een biografie van Caesar lezen zonder enige kennis van wat aan hem voorafging, is zinloos. Akkoord, maar dit bezwaar is gemakkelijk uit de weg te ruimen door de leerling eerst te verwijzen naar schoolboek of encyclopedie, waarmee zij zich snel kunnen oriënteren. In veel gezinnen is een encyclopedie en via vrienden of familieleden is wel aan het schoolboek te komen. In de schoolbibliotheek, een onmisbaar medium bij deze aanpak, waren geschikte boeken te vinden, beknopte en niet te moeilijke monografieën. *) Van de eerste 20 a 30 bladzijden dienen zij een uittreksel te maken dat in een persoonlijk gesprek gecorrigeerd wordt. Dat kost tijd, veel tijd. Per leerling ongeveer 3 kwartier. Bijna allen kunnen daarna op eigen kracht de overige inhoud zelf beknopt weergeven. De fouten in het exposé zijn vooral slaafse navolging van de tekst en te gedetailleerde weergave. De consequentie van deze methode is dat mijn 35 leerlingen ca. 30 uur extra tijd vergen, maar dat het bovendien noodzakelijk is de boeken zelf te lezen en er aantekeningen bij te maken. De leerlingen zomaar een boek laten lezen zonder hen enigszins te begeleiden, is zinloos. Hun uittreksel nakijken zonder zelf het boek gelezen te hebben, eveneens. In een eerste jaar gaat

*) Firma Coebergh, Ged. Oude Gracht 74 te Haarlem, verstrekt op aanvraag gratis een lijst met titels van ongeveer 250 boeken, die geschikt zijn voor de afdeling Geschiedenis van de leerlingenbibliotheek.

hier veel tijd in zitten maar op den duur wordt dat vanzelfsprekend minder, al zullen er, gelukkig! , steeds leerlingen zijn die een de docent niet bekend boek zullen kiezen. De leraar is met dit al verplicht ook die boeken te lezen waaraan hij anders zou voorbijgaan. In het kort wil ik de voordelen van deze methode noemen, nogmaals, een persoonlijke zaak, waarop een weerwoord mij zeer welkom zal zijn.

1. Geen verzwaring of verlichting van de eisen maar een grotere betrokkenheid van de leerling bij de stof en... spreiding. De eindexamenkandidaat hoeft niet meer in korte tijd de 150 jaar erin te stampen maar kan in de 4e klas al beginnen te lezen.
2. De zo vurig begeerde combinatie met andere vakken wordt mogelijk. Garibaldi van Henriëtte Roland Holst kan voor de Nederlandse lijst en voor de historische lijst gelezen worden. Iskander van Couperus kan gecombineerd worden met een biografie van Alexander de Grote. Oldenbarnevelt van Theun de Vries is aan te vullen met Oldenbarnevelt uit de Erflaters van het echtpaar Romein. Wij zullen hierbij een beroep moeten doen op de collegae Nederlands en moderne talen. Bij de bijzondere onderwerpen kan de leraar Geschiedenis een werkstuk laten maken, op de MMS b. v. in samenwerking met de docent kunstgeschiedenis, muziek of voordrachtskunst. Bij HBS en Gymnasium zijn mogelijkheden van samenwerking met de leraren Economie en Oude Talen.
3. Door een meer persoonlijk contact met de leerling krijgt de leraar een beter inzicht in diens mogelijkheden.
4. De leerling leert een niet te moeilijk, maar toch wetenschappelijk verantwoord boek lezen en begrijpen. Met Universiteitje spelen heeft dit niets te maken.

De minimale ervaring met bovengenoemde methode wettigt nog niet een uitgesproken oordeel, maar de leerlingen zijn er in dit stadium zeer over te spreken. Het grote bezwaar is dat de leraar een zee van tijd moet gaan investeren.

Conclusie:

- a. De 4e en 5e klassen zullen nauwkeurig over de leraren verdeeld moeten worden.
- b. Instelling van taakuren Geschiedenis.
- c. Verlaging van de VB voor die leraren, die in een 4e of 5e klas les geven.

Drs. P. Schneiders
Goois Lyceum, Bussum.

VERSLAG VERGADERING

Algemene Vergadering van de Belgische Federatie

der Leraars in de Geschiedenis,

Namens de VGN. woonde ondergetekende de jaarvergadering bij van bovengenoemde vereniging te Brussel op zondag 24 oktober 1965, aanvang tien uur. In de openingsrede sprak de voorzitter, Dr. A. Bruneel o. a. over de internationale contacten der Federatie. Er is een vergadering geweest te Rijssel met Franse collega's. De voorzitter sprak de hoop uit dat het komend academisch jaar eveneens een vergadering met Duitse alsmede met Nederlandse collega's zou kunnen tot stand worden gebracht. In de toekomst zal het Bulletin tweemaal per jaar verschijnen, en wel met verschillende vaste rubrieken (het nr. over 1964 verscheen medio 1965; zie elders in dit nummer).

Na de verslagen van de penningmeester en de beide secretaressen -voor de Franstalige en Vlaamse afdeling- traden twee inleiders op die samen ongeveer twee en een half uur spraken.

Eerst hield Prof. Dr. P. Gorissen uit Kortrijk een inleiding over "De Raadkamer van de hertog van Bourgondië te Maastricht (1473-1477)".

Dit lichaam is te Maastricht zelf onbekend gebleven; er is nl. niets van in de archieven aanwezig. Prof. Gorissen ontdekte het door allerlei posten in de archieven van de Rekenkamer. Een officiële naam had de instelling ook al niet, een stichtingsoorkonde is tot heden niet gevonden. Daardoor is nog veel onduidelijk, doch men kan wel in grote trekken tot bepaalde, niet al te gewaagde conclusies komen.

De Raad telde acht leden; hij had hoger en lager personeel in dienst waarvoor het voorschrift gold dat het gezamenlijk Sinterklaas moest vieren, misschien wel om de saamhorigheid te bevorderen in een stad die een zekere vijandigheid ten toon spreidde.

Het ressort van de Raad strekte zich uit over Maastricht, het land van Luik en Loon, over Limburg, Overmaas en verder verspreid gebied en eveneens over het graafschap Namen met de enclaves.

De bevoegdheden van de Raad lagen zowel op administratief als rechterlijk terrein. Voortdurend kwam hij in botsing met allerlei andere instellingen, b. v. met de Raad van Brabant, die meende bevoegd te zijn in Limburg en het Land van Overmaas, en ook met de Raad van Gelder; doch beide Raden werden opzij geschoven. Er ging dus van de Maastrichtse Raadkamer een soort imperialistische tendens uit, ook in het Luikse, waar dan ook bij de ineensorting na de dood van Karel de Stoute de vergaderkamer direct door de prinsbischof vernield wordt. De Raad van Brabant wilde toen, zelfs ten nadele van de Raad van Gelder, de bevoegdheden overnemen!

De drijvende figuur achter deze instelling is geweest Humbercourt, die salaris uitkeerde en het territoire vastlegde. Daar Megen zijn belangrijkste bezit was,

moest z. i. de Raad van Maastricht tot daartoe bevoegdheid hebben. Zoals zovele Bourgondische instellingen had de Raad een Frans karakter. Men moet zich echter niet blind staren op het centraliserende element er in, want hij had in zekere zin ook een vertegenwoordigende taak: er zaten nl. raadslieden uit allerlei streken in, bv. uit de Rijnstreek.

De bedoeling was wel het aan de Raad toegekende ressort tot meer eenheid te brengen. Zo werden enclaves afgeschaft en allerlei bevoegdheden in elkaar gesmolten; veel werd in de persoon van Humbercourt gedelegeerd. Er moest in het Oosten van de Bourgondische monarchie klaarblijkelijk een nieuwe structuur ontstaan op basis van gouverneurschappen of gouvernantieraden of iets dergelijks, b. v. voor de streek ten noorden van Venlo-Blerick. Overigens is hierover nog weinig bekend. Deze hele opzet was het persoonlijk werk van Humbercourt. Men zou dan uiteindelijk hebben: gouvernantiën, waarboven de Raad te Maastricht, waarboven dan weer de Grote Raad te Mechelen. In de documenten van de Grote Raad wordt echter de "Raad te Maastricht" helemaal niet genoemd. Dit is vermoedelijk een kwestie van ambtelijke traagheid: het lichaam heeft niet zo héél lang bestaan en men behoeft achter het verzwijgen daarom nog niets te zoeken.

Het belang van de Raadkamer ligt in de tendens -uitgaande van Humbercourt persoonlijk- tot het oprichten van een soort "Oostmark" in de Bourgondische landen.

Na deze boeiende lezing werden de bezoekers vergast op een prachtige voordracht met kleurendia's over de opgravingen aangaande het Romeinse Bavai. De geschiedenis van dit stadje wordt er belangrijk door opgehelderd, doch veel zal men aan de grond moeten onttrekken eer het te laat is. Uiteraard valt van deze lezing geen samenvatting te geven daar het telkens explicaties betrof aangaande een bepaalde afbeelding. Spreker was Z. E. H. Kanunnik H. Biévelet, conservator van de opgravingen te Bavai.

Het middagmaal dat later begon dan was voorzien, verliep in een bijzonder gezellige sfeer. De meerderheid der aanwezigen was Franstalig; in het geheel was zowat een zestal van de vijftig aanwezigen Vlaams sprekend.

Om half vier begon een bezoek aan de laboratoria van het Koninklijk Instituut van het Kunstpatrimonium.

Hierna kon ieder zijns weegs gaan.

B. A. Vermaseren

Hoorspel: donderdag 26 mei a. s. van 20.55 - 21.45 uur zendt de AVRO een hoorspel uit in de vorm van een moderne radioreportage.

Titel: "Het bezoek van Napoleon aan Rotterdam".

Samenstelling: Mr. W. F. Lichtenauer

Voor literatuur: No. 18 "Kleine Reeks van Rotterdamse Historische Studiën" en Rotterdams Jaarboekje 1965: "Het bezoek van Napoleon aan Rotterdam door

Franse ogen gezien. "

TIJDSCHRIFTENKRONIEK

Kroniek van Afrika. 4e jrg. no. 4 en 5e jrg. no. 1.

Bij de Aspecten worden besproken:

De grote verkiezingsoverwinning van Bourguiba, Tsjombe in Caïro, de moeilijkheden van Dr. Banda in Malawi en de onafhankelijkheid voor Zambia en Rhodesia.

Ook de Bijdrage gaat over dit laatste gebied:

Volkshoofden en openbare mening in Rhodesia door Dr. J. F. Holleman. Premier Smith wil de wereld doen geloven, dat de Afrikaanse bevolking zijn politiek steunt, d. w. z. onder leiding van de blanken wil blijven als het land zelfstandig wordt. De Volkshoofden hebben zich nml. unaniem er voor uitgesproken. Welke waarde kan men echter onder de zich snel wijzigende omstandigheden nog toekennen aan deze uitspraak? In een helder artikel maakt de schr. de moeilijkheden duidelijk.

In het tweede nummer gaat het in de Aspecten over:

De opstand in Kongo en Tsjombe, de invoering van het eenpartijstelsel in Kenia. De grote betekenis van Kenyatta als vertrouwensman van zijn volk komt te staan tegenover het Europese partijenstelsel. In de parlementaire democratieën wordt vaak vergeten dat er in Afrika heel andere verhoudingen bestaan. Dan is er nog een artikel over de positie van de Volkshoofden in Rhodesia, waarvan de inhoud een bevestiging is van de gedachten die Dr. Holleman ontwikkelde.

De bijdragen bestaan uit een artikel over de "Problems of food and population in Tropical Africa" door Robert W. Steel en "Indrukken van het Algemeen Middelbaar Onderwijs in Congo" door H. O. Heerma van Voss.

Het laatste is heel interessant. Over het geschiedenisonderwijs zegt de schr. dat de boeken die er worden gebruikt de stof zuiver vanuit de Europese kultuurkring behandelen. Er zijn nog geen andere!

De leerlingen hebben er hun specifieke moeilijkheden. Door hun studie komen ze in aanraking met de Westerse beschaving. Tegelijk behoren ze nog tot de wereld van het primitieve denken. Zo beklagde een intelligente jongen zich bij de leraar over de tegenwerking van een klasgenoot die hem met een fetisch dwars zat, zodat hij niet goed kon studeren.

Vl.

W. D. J. Lafeber

* * * * *

Inhoud "HISTORY", vol. L, no. 169, Juni 1965

Artikelen: K. B. McFarlane: "Had Edward I a 'policy' towards the earls?"

Michael Roberts: "Charles XI" (Zweeds koning van 1660 tot 1697)

Van de besproken boeken noem ik die van F. Barlow (bewerker):
Edward the Confessor; Jack Lively: The Social and Political Thought
of Alexis de Tocqueville;
L. Jay Oliva: Misalliance. A study of French policy in Russia during
the Seven Years' War; "Edwardian England, 1901 - 1914", een
royale uitgave van de Oxford University Press (1964).

Drs. H. P. Waalwijk

ACTUALIA

Handig hulpmiddel

In De Tijd van 24 jan. j. l. schreef collega Dr. B. A. Vermaseren een recensie
op: Prof. Dr. I. J. Brugmans, Kantelend Tijdperk, Wereldbeeld 1919-1939,
Amsterdam, J. H. de Bussy 1965, 333 blz., prijs ing. f 8,90,

In de aanhef zegt de criticus:

"Prof. Brugmans heeft tallozen aan zich verplicht door een geheel nieuwe
uitgave te verzorgen van zijn reeds in 1947 verschenen boek over het
twintigjarig vreedstijdperk tussen de beide wereldoorlogen. Zijn boek is
nl. bijzonder goed bruikbaar voor allen die op enigerlei wijze snel een
goed overzicht willen hebben over deze periode, met name dus ook voor
geschiedenisleraren, die tengevolge van het pas verschenen nieuwe eind-
examenreglement bijzondere aandacht aan de laatste vijftig jaar moeten
gaan wijden."

G.

* * * * *

Eerste geschiedenisleraar in ons land

In de Nieuwe Rotterdamse Courant van 21 jan. j. l. stond een artikel van P.
van der Meulen getiteld: Van Heusde, voorstander van het systeem van vaklera-
ren. Het door genoemde Utrechtse hoogleraar uit de eerste helft van de 19e
eeuw gepropageerde systeem werd voor het eerst toegepast aan het stedelijk
gymnasium aldaar:

"De proefneming slaagde uitstekend. Natuurlijk - gelijk bij ieder onder-
wijsexperiment - kwamen er in de praktijk moeilijkheden aan het licht die
de theorie niet voorzien had, maar zij werden onderkend en overwonnen.
Zo deed bijvoorbeeld de eerste geschiedenisleraar in Nederland - Dorn

Seiffen - zijn intrede en gaf onderwijs in alle klassen aan de hand van een door hem zelf geschreven leerboek en het resultaat dat hij met zijn onderwijs, en de andere vakdocenten met het hunne wisten te behalen, werd in en buiten ons land bekend, "

G.

* * * * *

M. O. -Geschiedenis

In 1962 werden door de Raad van Leraren commissies ingesteld om een onderzoek in te stellen naar de M. O. -akten voor verschillende vakken. Het resultaat betreffende Geschiedenis werd in Sint-Bonaventura van 14 januari 1966 (34 - 35) als volgt samengevat:

Het rapport noemt de universitaire opleiding voor geschiedenis M. O. aan de Rijksuniversiteit te Groningen en niet-universitaire opleidingen aan de School voor Taal- en Letterkunde te 's-Gravenhage, de R. K. Leergangen te Tilburg, de Centrale Opleidingscursus voor M. O. -akten te Utrecht, de Gelderse Leergangen te Arnhem, de Noordelijke Leergangen te Leeuwarden, de Nutsacademie te Rotterdam, de Vrije Leergangen en het Nutsseminarie, beide te Amsterdam.

Groningen wijst er nadrukkelijk op, dat deze dagopleiding van het begin tot het eind in universitair verband plaats vindt en dus een betrekking naast de studie is uitgesloten. Van dit laatste is bij de andere opleidingen geen sprake. De officiële studieduur is te Groningen 5 jaar, bij de andere opleidingen 4, meestal 5 en aan een enkele 6 jaar. Het aantal studieweken te Groningen is 40, elders schommelt het sterk, van 32 tot 40 weken, maar meestal zijn het er 38 à 40.

Het aantal wekelijkse lesuren neemt in Groningen met het vorderen der studie af van $13\frac{1}{2}$ tot 10. Elders noemt men getallen van 4-8 uur per week (aan de Nutsacademie loopt het juist op met het vorderen der studie van 5 tot 7 per week).

De studieprogramma's schijnen niet wezenlijk te verschillen. Groningen geeft echter 4 jaar lang Latijn; aan alle opleidingen wordt de didactiek en metho-diek van het geschiedenisonderwijs uitdrukkelijk vermeld, evenals 'wetenschap der geschiedenis', of 'encyclopedie van het vak', historiografie. Groningen vermeldt in het 4de jaar uitdrukkelijk archeologie verbonden met oudheid en middeleeuwen van de vaderlandse geschiedenis.

Het staatsexamen M. O. geschiedenis is niet gesplitst in een A- en een B-akte, maar in twee gedeelten; algemene en vaderlandse geschiedenis. Behoudens uitzonderingsgevallen moet eerst algemene geschiedenis worden gedaan. Hoewel beide gedeelten in hetzelfde jaar mogen worden afgelegd, wordt het steeds meer regel ze over twee jaar te verdelen. Beide gedeelten worden schriftelijk

en mondeling afgenomen. Bij het mondeling algemene geschiedenis wordt de pedagogiek (akte Q), bij het mondeling vaderlandse 'de theorie en geschiedenis der geschiedenis' geëxamineerd. De regeling van het examen verkeert echter in een overgangsstadium. O. a. wil men, behalve een opstel schriftelijk in plaats van een zogenaamde korte vraag de vergelijking van enkele historische teksten kunnen opdragen en absolverende tentamens over de twee globaal bestudeerde tijdvakken invoeren (met ingang van 1964). De geldigheidsduur van de vrijstelling voor het eerst behaalde gedeelte van het examen bedraagt drie jaar. Tijdelijk kunnen de kandidaten geheel of gedeeltelijk kiezen tussen de oude en nieuwe regeling.

Opleiders maken in de regel geen deel uit van de examencommissie. Voor de examens te Groningen geldt een afzonderlijke regeling, waarover in het rapport verder niets wordt medegedeeld.

* * * * *

Portret van Cleio

Reeds eerder mocht ik onder deze rubriek een paar beschrijvingen van de muze der geschiedenis plaatsen. Hieronder volgen er nog een paar. De eerste is uit de inaugurale rede van Prof. Dr. J. J. Poelhekke op 18 febr. j. l. te Nijmegen gehouden: Het Staatse bemiddelingsaanbod aan Spanje en Frankrijk in het na-jaar van 1650:

"Vrouwe Cleio heeft ontelbare gedaanten, in elk waarvan zij behoorlijk voor den dag moet komen, zodat het wel eens aan een omgekeerde striptease kan doen denken. Maar laat ik U met één ding moed inspreken: wat men ook probeert met vrouwe Cleio, zij kan nooit een blauwkous worden, want zij is en blijft een Muze."

De tweede beschrijving is van Lytton Strachey. Ik weet niet waar ze oorspronkelijk voorkomt, maar ik las ze als een soort voorwoord in: T. H. White, The Age of Scandal, 1962 (Penguin Books 1839):

"Cleio is one of the most glorious of the Muses; but, as everyone knows, she (like her sister Melpomene) suffers from a sad defect: she is apt to be pompous. With her buskins, her robes, and her airs of importance she is at times, indeed, almost intolerable. But fortunately the Fates have provided a corrective. They have decreed that in the stately advances she should be accompanied by certain apish, impish creatures, who run round her tittering, pulling long noses, threatening to trip the good lady up, and even sometimes whisking to one side the corner of the drapery, and revealing her undergarments in a most indecorous manner. They are the diarists and letter-writers, the gossips and journalists of the past, the Pepyses and Horace Walpoles and Saint-Simons, whose function it is to reveal to us the littleness underlying great events and to remind us that history itself

was once real life. "

Pro memorie volgen hier nog de verzen uit de aanhef van Bertus Aafjes:
Een voetreis naar Rome:

"Clio, gij Muze van de feiten
En het dik geschiedenisboek,
Ach, mijn herinneringen slijten
Door de jaren en raken zoek;
Mijn geheugen wil mij verlaten,
Het is als een vergiet of zeef
-Maar dan een met dubbele gaten-,
Clio, brengt gij mij weer op dreef. "

G.

* * * * *

Willem Janszoon was de ontdekker van Australië

De Nieuwe Rotterdamse Courant van 25 okt. bevatte het volgend bericht:
Prof. Manning Clark van de Australische nationale universiteit te Canberra heeft verklaard, dat zijn historische navorsingen erop wijzen, dat de Nederlandse ontdekkingsreiziger Willem Janszoon de man is geweest die Australië heeft ontdekt, toen hij in 1606 met zijn schip Duyfken van Bantam naar het zuiden voer en op het huidige schiereiland Kaap York in het noordoosten voet aan wal zette.

Voorheen verkeerde men in onzekerheid over de "ontdekker" van het toen onbekende Zuidland; sommigen beweerden dat de Portugezen de eersten waren, anderen noemen Marco Polo, de Fransen hebben verklaard dat Jean Fonteneau de eerste was, terwijl de Chinezen met de zeevaarder Ghengo Ho de eer opeisten.

Prof. Manning Clark wordt in zijn theorie, dat Willem Jansz. de ontdekker van Australië is, gesteund door de Britse historicus Andrew Sharp en de Australische deskundige dr. G. C. Bolton.

Volgens beschikbare kaarten zag Willem Jansz. de eerste keer Terra Australis ter hoogte van wat nu de Pennefatherrivier heet. Hij zeilde zuidwaars langs Albatrosbaai en keerde terug bij wat nu nog Kaap Keerweer heet. In Albatrosbaai zond hij mensen aan land om water te zoeken. Deze leden van de bemanning keerden nooit terug en zijn waarschijnlijk door inheemsen gedood.

* * * * *

Ook of zelfs daar

In het Oost-Europa nummer van de Internationale Spectator (Jrg. 19, nr. 18,

22 oktober 1965) schrijft Drs. M. J. Broekmijer in het artikel:
Het Russische onderwijs in 1965:

"De kritici wijzen er op dat de school praktisch niets onderwijst over estiek, psychologie, logika, pedagogiek, terwijl naar hun mening de maatschappij en de tijd juist een "alzijdig ontwikkelde persoon" eisten. Zo brak in de Izwestija van 20 november 1964 M. Geffer een lans voor het geschiedenisonderwijs dat als tegenwicht kon dienen tegen de "ontmenselijking" die door de voortschrijdende specialisatie der wetenschappen dreigde: "juist de stormachtige vooruitgang van wetenschap en techniek", schreef hij, "eist een volwaardige vorming in de humniora en voor een historische vorming", "

* * * * *

Institutionele geschiedvervalsing

In Elseviers Weekblad van 12 febr. j. l. was het volgende te lezen: Eind vorig jaar verscheen in Moskou een "Beknopte geschiedenis van de USSR". De schrijvers die eraan hadden meegewerkt, hadden de pech dat hun werk tot stand was gekomen onder het bewind van Nikita Chroesjtsjow, met alle gevolgen van dien. De historische held van de Sowjet-Unie was niet Josef Stalin, zoals in andere historische werken van vroegere datum was beweerd, maar Nikita.

De val van Chroesjtsjow heeft het pas verschenen handboek achterhaald. In de "Prawda" wordt heftige kritiek geoeffend op de auteurs, omdat dezen de rol van Chroesjtsjow hebben overschat, die van Stalin onderschat: "De overdrijving van de rol van één bepaalde persoon heeft bewust of onbewust geleid tot onderschatting van de heldhaftige inspanningen van partij en volk in de strijd voor het socialisme en tot een verarming van de geschiedenis, "

Tegelijkertijd doet de "Prawda" een aanval op die historici die trachten objectieve geschiedschrijving te plegen. Geschiedschrijving immers is een "politieke wetenschap". En: "in een klassenmaatschappij kan een abstracte, klassenloze historische waarheid niet bestaan. "

De pas verschenen "Beknopte geschiedenis" wordt thans op grote schaal vernietigd. In voorbereiding is een nieuwe "Beknopte geschiedenis", meer aangepast aan de "historische rol" van de huidige heersers.

BOEKBESPREKING

The Cradle of Colonialism by George Masselman

(Yale University Press, 1964 6a Bedford Square, London W. C. 1 Price: 72 sh)

Voor wie geïnteresseerd is in onze koloniale geschiedenis, is dit een bijzonder aantrekkelijk boek. Sterker nog: voor wie mocht menen dat dit deel van onze vaderlandse historie hem of haar minder goed ligt, zou ik willen aanraden dit boek te lezen.

De Heer Masselman is tijdens en ook na de 2de wereldoorlog werkzaam geweest bij de Amerikaanse regering als specialist in Zuid-Oostaziatische aangelegenheden. Zijn publicaties hebben veelal tot onderwerp de Europees-Aziatische betrekkingen.

In dit bijna vijfhonderd bladzijden tellende boek geeft de schrijver een zeer levendige beschrijving van het Nederlandse optreden in de Indische archipel gedurende de eerste dertig jaren van de zeventiende eeuw.

Hij begint met een schildering te geven van ons land en ons volk, de invloed die de zee heeft gehad op ons doen en laten, de ontwikkeling van onze handelssteden, in het bijzonder Amsterdam, onze afhankelijkheidsstrijd tegen Spanje, de factoren die onze handelsexpansie bepaald hebben, de overgang van de gilden naar een kapitalistische economie, de eerste tochten naar Indië.

In het tweede deel komt zeer uitvoerig de V. O. C. ter sprake en in het derde, voor mijn gevoel het belangrijkste deel, behandelt de schrijver het optreden van Coen, de strijd tegen Portugezen en Engelsen. Voor velen van ons is, uiteraard heel veel "oud nieuws". Het is ook niet in de eerste plaats voor Nederlanders geschreven. Maar toch, ik ken geen ander boek, dat zo compact, tegelijk zo levendig dit stuk historie beschrijft. De schrijver heeft, gezien de toegevoegde bibliografie, zeer veel gelezen, waaronder veel Nederlandse lectuur. Uit enkele steekproeven bleek, dat vrijwel alle belangrijke publicaties hier in Nederland verschenen, gelezen of althans geraadpleegd zijn.

Ik zou dit boek graag, ook in Nederland, een grote lezerskring toewensen.

Het is ook zeker geschikt voor de leerlingenbibliotheek, mits in een Nederlandse vertaling. Ofschoon dit boek in eenvoudig Engels geschreven is, vrees ik toch, dat onze leerlingen er niet naar zullen grijpen. Ik hoop dan ook van harte, dat er eens een goedkopere uitgave in de Nederlandse taal zal verschijnen.

W. J. Leber

* * * * *

Nicolaas van Cues en de oecumenische problematiek vóór de Reformatie
door Prof. Dr. A. G. Weiler

Tilliburgis no. 16; Publ. v. d. Kath. Leergangen 's-Hertogenbosch, Malmberg
1964; 18 blz.

Het is oorspronkelijk een voordracht, gehouden in het 5e eeuwjaar na het overlijden van kardinaal Cusa (deze stierf 11 Aug. 1464).

De geschiedenis van de 15e eeuw, zegt schrijver, staat in de centrale belangstelling van historici omdat "deze zoveel aanzetten van zich eerst in de 20e eeuw ten volle ontplooiende krachten vertoont, dat een bezinning op deze oorsprongstijd alleszins gerechtvaardigd is". Er is een geheel nieuwe oriëntatie van de levens- en denkvormen der oude, middeleeuwse wereld, een versnelde voortzetting van de "Forward movement of the 14th century". Hieruit neemt Prof. Weiler één facet: "het conflict van de 15e eeuwse geloofsovertuigingen en de daaruit geboren gedachten over een algehele overeenstemming (de concordantia catholica) en de vrede in het geloof (de pace fidei)", titels tevens van geschriften van Nicolaas van Cues.

De schrijver formuleert 3 punten, die de oecumenische praktijk bepalen:

1. de wil tot zelfcritiek en zelfreformatie binnen de eigen christelijke gemeenschap;
2. het uitwerken van een oecumenische theologie die naar de gemeenschappelijke grondslagen in de waarheidskennis zoekt;
3. het interconfessionele gesprek dat de tegenstellingen zoekt te overbruggen en de eenheid te herstellen.

Deze kenmerken vindt de schrijver bij Nicolaas van Cues terug en acht deze nog bruikbaar voor het oecumenisch gesprek nu, temeer omdat voor Cusa "het katholieke christendom identiek is met de ware religie", zij het dan ook tot zijn diepste kern en de uiterste eenvoud, welke parallel loopt met de inhoud van elke godsdienstige belijdenis.

Een belangrijk geschrift voor onze tijd in het algemeen, waarin het oecumenisch gesprek midden in de belangstelling staat, maar tevens voor ons historici in het bijzonder door de tekening van de kerkelijke situatie in de eerste helft van de 15e eeuw.

H. J. Nannen

* * * * *

R. Nieuwenhuys, Van roddelpraat en litteratuur, Amsterdam, Querido 1965.
Reuzensalamander 43. Prijs f 9,90. 187 blz.

Deze keuze uit het werk van Nederlandse schrijvers uit het voormalig Nederlands-Indië is hier en daar wel aardig, o. a. het fragment van de 17e eeuwse Nicolaus de Graaff en dat van zijn tijdgenoot Wouter Schouten, maar het is echt geen boek, "dat in geen enkele boekenkast van geen enkele geschiedenisleraar mag ontbreken". Aardige treinlectuur.

W. v. Voorst v. Beest

* * * * *

grote denkers over opvoeding

In samenwerking met vooraanstaande hedendaagse „denkers over opvoeding” stelde Dr. I. van der Velde dit boek over grote figuren uit de geschiedenis van de opvoedkunde samen. De volgende bijdragen zijn hierin opgenomen:

PLATO	Dr. P. Brommer
SENECA	Prof. Dr. H. Wagenvoort
AUGUSTINUS	Dr. M. Agterberg o.e.s.a.
ERASMUS	Dr. P. N. M. Bot
MONTAIGNE	Dr. G. G. Ellerbroek
COMENIUS	Prof. Dr. F. W. Prins
LOCKE	Dr. I. van der Velde
ROUSSEAU	Dr. I. van der Velde
PESTALOZZI	Dr. N. F. Noordam
HERBART	Prof. Dr. H. Nieuwenhuis
BERGSON	Drs. A. van Meerten
DEWEY	Prof. Dr. G. Wielenga
MONTESORI	Dr. J. Koning
ANNA FREUD	Dr. E. C. M. Frijling-Schreuder

Van ieder der behandelde figuren wordt een korte schets van leven en werk, de kern van zijn/haar pedagogiek en een literatuuropgave gegeven.

Prijs f 17,90

In opdracht van de STICHTING ONDERWIJS ORIENTATIE uitgegeven door J. M. Meulenhoff, J. Muusses, P. Noordhoff, Nijgh & Van Ditmar, Spruyt, Van Mantgem & De Does, W. J. Thieme & Cie.

(besteladres P. Noordhoff, postbus 39, Groningen)

WIJSGERIG PERSPECTIEF OP MAATSCHAPPIJ EN WETENSCHAP

Tweemaandelijks tijdschrift onder redactie van:

Prof. Dr. R. F. Beerling (Leiden), Prof. Dr. B. Delfgaauw (Groningen), Prof. Dr. A. de Froe (Amsterdam), Prof. Dr. J. Lever (Amsterdam, V.U.), Prof. Dr. G. Nuchelmans (Leiden), Prof. Dr. C. A. van Peursen (Leiden), N. van Gelder (Soest), secretaris.

De opzet van het tijdschrift is om in iedere aflevering een thema aan de orde te stellen. Tot nu toe werden o.a. behandeld:

Taal en betekenis
India en het Westen
Verschuivend wereldbeeld
Geloven en denken
Vorming door filosoferen
Metaphysica
Communicatie
Oorlog en vrede
Afrika
Plant dier mens
Lichamelijke opvoeding
Existeren en opvoeden
Tweeërlei wijsbegeerte
Het waarnemen
China - verleden en heden
Mythe en werkelijkheid
Arbeid en vrije tijd
Frans existentialisme
Taal en samenleving
Ideologie

Abonnementsvoorwaarden

Jaarabonnementen voor 6 nummers
Docenten- en studentenabonnement
Losse nummers

voor Ned.

f 13,50
- 11,—
- 2,90

In opdracht van de STICHTING ONDERWIJS ORIENTATIE uitgegeven door J. M. Meulenhoff, J. Muusses, P. Noordhoff, Nijgh & Van Ditmar, Spruyt, Van Mantgem & De Does, W. J. Thieme & Cie. Voorts met medewerking van Paul Brand en J. H. Kok.

(besteladres Meulenhoff & Co. N.V., Beulingstraat 2, Amsterdam, giro 62807 t.n.v. Meulenhoff & Co. N.V., *Wijsgerig Perspectief*, Amsterdam)